

DET TALTE ORD GÆLDER

Tak for invitationen til at tale her i dag.

Pandemien og følgerne af den har påvirket vores liv og dagligdag i mere end halvandet år. Nu stiger smitten igen, og enkelte restriktioner er vendt tilbage.

Jeg er glad for, at det alligevel blev muligt at holde det her traditionsrige arrangement igen i år efter sidste års pause.

Jeg har fire emner med, som jeg gerne vil tale om:

- Dansk økonomi og boligmarkedet – tiden er inde til at gøre det rigtige
- Klimaforandringer – det er også en sag for den finansielle sektor
- Hvidvask – fælles indsats på hvidvaskområdet er nødvendig
- Kapitalkrav – godt, at vi er ved at være i mål med Basel III.

Pandemien har sat dybe aftryk i økonomien. Først gik økonomien i bakgear for efterfølgende at køre derudad i fuld fart. Og det går generelt stærkere i Danmark end i mange andre lande – især på arbejdsmarkedet, hvor beskæftigelsen er rekordhøj, og arbejdsløsheden er stærkt aftagende og mange sektorer melder om mangel på arbejdskraft.

Dansk økonomi er grundlæggende sund, og konkurrenceevnen er god, og derfor kan økonomien godt klare en periode med et højere kapacitetspres. Men manglen på arbejdskraft er på niveau med perioden op til finanskrisen, så der er grund til at være bekymret.

Det må være et fælles mål, at højkonjunktoren bliver lang og ikke går over i en overophedning.

Boligmarkedet har også været på en rutsjetur. De kraftige prisstigninger, som vi har set under pandemien, vil givet bidrage til, at boligpriser bliver 'dinner talk' ved de kommende julefrokoster og familiemiddage. Men når jeg sætter mig ved julebordet, er det ikke priserne i sig selv, jeg vil fokusere på.

Mit fokus er på robustheden.

Robustheden hos den enkelte boligejer, robustheden i kreditinstitutterne og robustheden i hele Danmarks økonomi. Det er dét, vi kerer os om i Nationalbanken. Vi hverken kan eller vil bremse prisfald eller prisstigninger på boligmarkedet.

Når boligpriserne stiger, er der en tendens til, at gældsætningen også stiger. Historisk har vi set, at den stigende gæld kommer med en forsinkelse på halvandet til to år. Det kan være anderledes denne gang. Det ved vi ikke endnu.

Men noget kan vi allerede se: Der er for tiden tegn på, at boligejerne tager en højere risiko. Realkreditinstitutterne låner i stigende grad ud til højt gældsatte boligejere.

Vi kan også se, at realkreditinstitutterne giver flere lån, hvor boligejeren slet ikke afdrager på gælden – også til de mest gældsatte kunder. Så nøjes boligejerne med at betale rente og bidrag til realkrediten. Realkreditinstitutterne får til gengæld ikke over tid opbygget samme sikkerhedsmargin som ved lån med afdrag.

Vi ved også, at en stigende rente kan få store konsekvenser for de boligejere, som sidder med store lån med variabel rentesats. Nogle af de boligejere kommer til at spænde livremmen ind selv ved en moderat rentestigning.

Det generelle renteniveau har været faldende i årevis. Ja, mange har nærmest kun oplevet faldende renter på boliglån. Os med høje tindinger og lidt længere historik kan godt huske, at renten har været noget højere engang. Ikke sagt, at det sker igen.

Flere af strukturerne på boligmarkedet trænger gevaldigt til et eftersyn. Lad mig nævne tre initiativer, der kan gøre boligejere, banker og hele økonomien mere robust:

For det første mener vi, at hvis vi skal have lån, der ikke afdrages på, bør de kun bruges af de mest robuste boligejere. Desværre er vi i Danmark gået lidt enegang på det her område.

Når vi sammenligner os med i andre lande, ja, så må jeg sige, at vi skiller os ud: I langt de fleste lande kan boligejerne ikke både få afdragsfrihed og møde så lille et udbetalingskrav, som vi har i Danmark.

For det andet er det vigtigt, at den nye boligbeskatning ikke forsinkes yderligere. Den nye boligbeskatning vil genskabe sammenhæng mellem boligskat og boligens værdi. Det er et sundt princip.

For det tredje bør rentefradraget sættes ned. Rentefradraget betyder reelt, at skattesystemet belønner gældsætning. Det er ikke et sundt princip. Med de nuværende meget lave renter vil ændringen ikke gøre ondt på boligejerne.

Aktiviteten i dansk økonomi er som sagt høj, renterne er lave, og ledighedskøen meget kort. Samtidig med at tiltagene vil styrke robustheden mange år frem, vil det ikke skade at tage lidt fart ud af økonomien. Det kan medvirke til at modvirke overophedning. Det samme kan afskaffelse af boligjobordningen.

Alligevel har vi hørt argumentet om, at det ikke er et godt tidspunkt at gøre de her ting. I så fald er der åbenbart aldrig et godt tidspunkt til at gøre det rigtige.

På klimaområdet har det også knebet med gode tidspunkter til at gøre det rigtige.

Men efter klimatopmødet i Glasgow er der trods alt grund til forsigtig optimisme på klimaets vegne. Der er en bevægelse i gang, og håbet lever endnu.

Klimaforandringer og den grønne omstilling er den største udfordring, som samfundet står over for. Det vil ramme os alle. Det kan også spænde ben for nogle af centralbankernes kerneopgaver: at sikre stabile priser og finansiell stabilitet. Vi har derfor sat klimaudfordringen på dagsordenen i Nationalbanken.

Bankerne har også en rolle. De skal kunne levere kapital og lån til de store investeringer, der skal foretages af husholdninger, virksomheder og af det offentlige. Den opgave har I allerede taget hul på.

Men grønne lån gør det ikke alene. Alle i denne forsamling ved, at der er en risiko ved at låne penge ud. Vi har en lang erfaring med udlån, og hvorfor de kan give tab. Men tab på udlån som følge af klimaforandringer og den grønne omstilling er ukendt terræn.

Klimaforandringer har fx gjort, at vi oplever voldsommere vejr og flere stormfloder. Boliger i lavtliggende områder med udsigt til vandet er derfor ikke længere nødvendigvis ejendomsmæglerens drømmebolig. Det skal banken også tage højde for, når den yder boliglån mod pant i ejendommen.

Når Danmarks grønne målsætninger skal føres ud i livet, vil det skabe nye forretningsmuligheder. Samtidig vil nogle virksomheder blive udfordret. Vil de kunne nå at justere deres forretningsmodel i tide?

Effekterne af klimaforandringerne skal fremover udgøre en ekstra dimension i bankernes kreditarbejde. På den front har vi alle fortsat meget arbejde foran os.

Til sidst må vi også være ærlige: Mens klima også er en sag for finanssektoren, er det ikke her, klimakampen hverken tabes eller vindes. Det vil derimod kræve, at politikerne – nationalt og internationalt – træffer de rigtige beslutninger – og gør det snart. En generel skat på CO₂-udslip er den rette vej frem.

Jeg vil i dag også gerne vende problemerne med økonomisk kriminalitet og hvidvask. Og ikke mindst, hvad vi kan gøre ved det.

Økonomisk kriminalitet og hvidvask skader tilliden til bankerne og myndighedernes arbejde. Tillid er som bekendt noget af det mest kostbare. Svært at opbygge og hurtigt at sætte over styr.

Det er derfor med god grund, at I har skruet op for fokus på problemerne. Det har så ført til en stor stigning i antal indberetninger om mistænkelige transaktioner til myndighederne. Det blev i alt til flere end 70.000 indberetninger sidste år. Der er tale om meget store mængder af information om bankkunder og borgere. Vi skylder derfor at gøre bedst mulig brug af dem.

Derfor har vi i et pilotprojekt sammen med en større bank og en række myndigheder prøvet at bruge de store datamængder smartere. Konklusionen var klar: Smart brug af data kan forbedre indsatsen mod økonomisk kriminalitet væsentligt.

Resultaterne var så gode, at erhvervsministeren har nedsat en arbejdsgruppe, der skal komme med et oplæg til, hvordan erfaringerne kan bruges i større skala.

Med en fælles indsats kan vi fremme samarbejdet mellem banker og myndigheder og styrke indsatsen mod økonomisk kriminalitet betydeligt. Vel at mærke uden at øge indsamlingen af oplysninger om borgerne.

Men kriminalitet kender heller ikke til landegrænser. Komplekse sager om hvidvask og terrorfinansiering bevæger sig på tværs af pengeinstitutter og landegrænser. Der er derfor behov for en øget informationsdeling mellem virksomheder og myndigheder – både i og uden for Danmark.

Europa-Kommissionens forslag til en ny fælleseuropæisk tilsynsmyndighed på hvidvaskområdet er derfor afgørende og nødvendig i kampen mod økonomisk kriminalitet. En fælles tilsynsmyndighed vil dermed også styrke den finansielle stabilitet.

Videre til et andet nyligt forslag fra Europa-Kommissionen. Nemlig Kommissionens forslag om, hvor meget kapital de europæiske banker skal have for at være tilstrækkeligt polstret.

Forslaget er den sidste del af Baselkomiteens pakke af kapitalkrav igangsat efter finanskrisen. Det nye regelsæt har været længe undervejs. Men nu er vi ved at sætte et foreløbigt punktum.

Med de første dele af kapitalkravspakken blev kravene generelt skærpet. Det var glædeligt. Der var behov for både mere og bedre kapital i bankerne.

Regelsættet har samtidig haft vokseværk med nye typer af krav. Det er krav, som har været tiltænkt rollen som 'bagstopper' til det risikobaserede krav. Supplerende krav introducerer dog samtidig risiko for, at de enkelte krav kan stå i vejen for hinanden.

Her til lands kan nogle store institutter for eksempel ikke fuldt ud anvende deres kapitalbuffer i en stresssituation. I sådan en situation vil de nemlig komme i konflikt med andre krav. Sådan er spillereglerne nu, og det må og skal institutterne tage højde for i deres kapitalplanlægning.

De nye krav er et resultat af de bekymringer, som man ude i verden havde i forhold til bankerne og deres risikoopgørelser i årene efter finanskrisen. På den ene side har de store bankers interne statistiske modeller været omgærdet af for meget mystik. På den anden side var de

standardmetoder, som de mindre og mellemstore institutter anvendte, ikke præcise nok.

Det er nogle af de nye og gamle udfordringer, som Baselkomitéen og EU-Kommissionen vil gøre noget ved med sidste del af reglerne. Jeg mener, at der er gode takter i forslaget.

Her kommer vi ikke uden om outputgulvet. Altså den nedre grænse for, hvor lavt store banker kan fastsætte deres risikoopgørelse – og det uanset hvor små risici deres interne statistiske modeller er kommet frem til.

Udsigten til et nyt gulvkrav og højere kapitalkrav på realkreditlån har fået hele det finansielle Danmark op af stolen og klar til at slå på tromme for alternative løsninger.

Vi har også været skeptiske over for behovet for outputgulvet. Men det er på tide at komme videre. Outputgulvet har været længe undervejs. Det afløser et gammelt og et endnu mere uforståeligt gulvkrav.

EU-Kommissionen har endvidere tilpasset gulvkravet en europæisk virkelighed med flere lempelser i forhold til det oprindelige forslag fra Basel.

Vi har tidligere set nogle fantasifulde beregninger af, hvad outputgulvet vil koste i Danmarks BNP-regnskab. Lad mig først slå fast, at kapital ikke er en udgift. Det er en kilde til finansiering af en banks aktiviteter, som kan polstre en bank, inden krisen rammer. Det ved mange af jer her i salen selvfølgelig godt - men jeg synes, I har været ret tilbageholdende de seneste år med at dele den viden med offentligheden.

I Nationalbanken kan vi ikke komme frem til samme resultater som i de nævnte beregninger. Vores beregninger viser derimod, at det reviderede outputgulv, som Kommissionen foreslår, forventeligt vil føre til en forholdsvis beskeden stigning i nogle store banker og realkreditinstitutters kapitalkrav, mens andre kan gå helt fri.

Når vi bagefter sætter disse stigninger ind i vores makroøkonomiske modeller, må vi konkludere, at gennemslaget til dansk økonomi skal måles på de små decimaler.

Til gengæld er det sikkert og vist, at finansielle kriser gennem historien har medført store og vedholdende økonomiske tab. Her er ikke brug for at slippe fantasien løs. Det er fakta.

Tak for ordet.

